

רשומות ראשית הלימוד

初學記

מדגם: מגילה 30 "ציפורים", ערך 8 "תוכי"

כתב: ש'ו ג'יין (659-729 לספירה)

תרגם מסינית קלאסית והוסיף הערות: עופר ולדמן

תוכן עניינים

2.....	הקדמת המתרגם
2.....	מקורות
3.....	8. תוכי (鸚鵡, יונג'ון)
3.....	אודות
3.....	מקבילות
4.....	שירה
5.....	שירים

הקדמת המתרגם

"רשומות ראשית הלימוד" היא אנציקלופדיה סינית עתיקה מתקופת שושלת טאנג, אשר יצאה לאור בשנת 728 לספירה. "רשומות ראשית הלימוד" נועדה לשמש כלי לחינוך בני האצילים כאשר הם בראשית דרכם החינוכית. האנציקלופדיה שימשה לחשוף את הצעירים למושגים שונים תוך שהגדרות מושרשות היטב במובאות מן הספרות והשירה. במקביל נועד הספר לחשוף את הצעירים לסגנון הכתיבה המקובל בעולם המלומדים הסיני. ספר שכזה שימש למלומדים הצעירים שער כניסה לעולם הספרותי, בין כקוראים ובין ככותבי מאמרים, ועזר להם לצעוד את צעדיהם הראשונים בו.

מתורגם כאן מדגם של ערך יחיד מתוך 313 הערכים בספר המקורי, על מנת להמחיש את מבנהו ותכניו. מבנה הספר דומה לרוב האנציקלופדיות הסיניות העתיקות הבונות כל ערך מציטוטים מתוך יצירות קודמות, אולם בניגוד לאנציקלופדיות שקדמו לו, "רשומות ראשית הלימוד" מסדר את הציטוטים ברצף בעל משמעות ומייצר ערך מעבר למידע הקיים בתוך גיבוב ציטוטים.

הערך המתורגם הוא הערך "תוכי", הערך השמיני בפרק "ציפורים" במצוי במגילה 30. הערך מדגים יפה את המבנה הכולל ציטוטים משורשים, שירה ושירים (אם כי בערכים השונים ייתכנו סוגים ספרותיים אחרים). השירה תורגמה בחרוזים התואמים את המקור, וככל הניתן גם במשקל תואם. חלק מהקטעים המופיעים בערך המתורגם, כפי שקורה גם בחלקים אחרים בספר, נלקחו מתוך יצירות שלא שרדו את תהפוכות השנים, ובחלק מהמקרים אף מדובר בציטוט יחיד בכל הספרות הסינית שמעיד על קיומו של ספר אשר אבד.

התרגום מהווה חלון לקורא העברי אל דמותה של ספרות המלומדים בסין של תקופת טאנג.

עופר ולדמן, סתיו 2014

מקורות

הטקסט עליו מתבסס התרגום הוא זה המופיע ב"ארבעת הספרים של כלל האוצרות". את הערך הספציפי שתורגם כאן ניתן למצוא בספריה באתר ctext בכתובת הבאה:

<http://ctext.org/library.pl?if=en&file=62183&page=104>

תמונת השער היא "ילדים משחקים בגן הסתיו", יצירה של סו האנצ'ן מתקופת שושלת סונג.
宋蘇漢臣秋庭戲嬰

התעתיק מסינית המשמש בספר הוא התעתיק המקובל בויקיפדיה העברית, אשר למתרגם היה חלק בעיצובו.

8. תוכי (鸚鵡, יינג'וו)

אודות

בְּשׁוֹן נָן נאמר: "התוכי הוא ציפור היכולה לדבר. הסימן 鸚 הוא מצורת ציפור ומן הצליל יינג. הסימן 鵡 הוא מצורת ציפור ומן הצליל וו." בהגדות קיסר הָאן של לְיוֹ אֵי נאמר: "בשנה הראשונה בתקופת שִׁינְגְּפִינְג, הברברים ממדינת יי הגישו שלושה תוכים. בצו המלכותי נאמר: פעם הגישה מדינת יי שלושה תוכים, בלילה אכלו שלושה שְׁנָג' שומשום. כיום עלה מחיר הדגנים, והציפורים הללו אין בהן תועלת ויש בהן נזק. ניתנת הרשות להעבירן לגרל השקט הדרום יָאנְג דִּינְגְּיִן, ולצוותו להחזירן לארצן." בקלאסיקה של ההרים והימים נאמר: "בהר הצהוב ובשלל ההרים שבדרך יש ציפורים, צורתן כינשוף, מקורן אדום ולשונן לשון אדם, הן יכולות לדבר, ושמן תוכי." בדברים ותיעוד הפלאים של הדרום² נאמר: "לתוכים יש שלושה סוגים, הכחולים גדולים כספיון השעווה³, סוג אחד לבן וגדול כינשוף, וסוג אחד צבעוני, וגדול מן הכחול. בְּנָאן שבארץ ג'ֵאוֹ יש הרבה מהם. והצבעוניים באים מארץ דוֹבְנוֹ. לכל הציפורים יש ארבע אצבעות, שלוש פונות קדימה, ואחת פונה אחורה. אצל הציפורים האלו שתי אצבעות פונות אחורה."

מקבילות

כנפיים צהובות, צוואר טורקיז: "ב"שירת התוכי" של צָאוּ פִי נאמר: "דמותו דמות פסיון משקיף מביט מישרים, עומד כלְוֹאֵן וכאווז הבר מופרדים צבעי עיניו, מקורו אדום ויש בו בוהק, ובצהוב פריחה מזהירות כנפיו." "ב"שירת התוכי" של מִי חֶנְג נאמר: "בבהונות סגולות, מקור אדום, מעיל ירוק וצוואר טורקיז."

רגליים אדומות, נוצות סגולות: "ב"שירת התוכי" של פו שֵׁן'אֵן נאמר: "כפניקס דואה וכלְוֹאֵן ניצב, דמותו נקבובית וירקקה שפעתו, ארגמן אינסופי מפריד את הרגליים האדומות, ואת נצנוץ מקור הצינובר בחינניותו⁴." "ב"תיעוד הדברים היחודיים" של סוֹן צ'ֵאֵנְג נאמר: "התוכי, נוצותיו ירקקות כהות או סגלגלות-אדמדמות. מקורו מעוקל כינשוף אך עיניו כהות, הוא הולך כיונים ודרורים אך יכול לחקות דיבורם של בני אדם, ולכן נחשב יקר ערך במיוחד⁵."

בוחרים עצים, מנקרים אבקנים: "ב"שירת התוכי" של מִי חֶנְג נאמר: "במעוף לא יאבדו מבנה, ובדאותן יבררו העצים." "ב"שבח מפות הקלאסיקה של ההרים והימים" של גוֹו פו נאמר: "התוכי הוא ציפור נבונה, נח על עצים ואבקנים ינקור, ארבעת אצבעותיו מתחלקות באמצען, ובעת לכתו ישתמש במקור."

כמו תרנגולות, דומים לינשופים: בהגדות חוץ לארץ מתקופת וו נאמר: "במזרח פוֹנָאן נמצא הים הגואה⁶, ולעיתים יוצאים ממנו תוכים צבעוניים. פעם ראיתי את הלבנים שבהם, גדולים כמו תרנגולת". בתיעוד הדברים היחודיים של הדרום נאמר: "לתוכים יש שלושה סוגים, סוג אחד גדול ולבן כמו ינשוף."

1 שני קילוגרמים במידות שושלת סונג.
2 כפי הנראה שיבוש של השם "תיעוד הדברים היחודיים של הדרום".
3 המונח הסיני הוא "מכתש העורבים", ויכול להתייחס לעץ ספיון השעווה, או לציפור בעלת שם זהה.
4 במקור ייתכן שהיה כאן חרוז, אולם גם אם היה, הוא היה מאולץ למדי.
5 זהו למעשה הציטוט היחיד בכל הספרות הסינית מתוך היצירה האבודה "תיעוד הדברים היחודיים" של סוֹן צ'ֵאֵנְג, והציטוט היחיד שמעיד למעשה על קיומו של הספר.
6 הים של דרום וייטנאם.

כשנראים בחלום יש לדאוג ממכובדים, השפיעו על האלים לכבות את האש. ב"ספר החלומות" של ג'ואו יי' נאמר: "התוכי משמש משכנו של האדם המת. אם רואים תוכי בחלום, יש לדאוג באשר לאדם מת. אם הוא על גבי היכל, הריהו אדם גדול ומכובד." ב"רשומות היידוע בדבר הסימנים" של לין ייצ'ינג נאמר: "התוכים התעופפו והתקבצו על הר אחר, והחיות והציפורים אשר בהר, אהבתן זו לזו היתה גדולה מאוד ובלתי תלויה. התוכים חשבו לעצמם שהשמחה לא תוכל להימשך זמן רב, וכאשר נקרתה ההזדמנות עזבו. כמה חודשים לאחר מכן היתה שריפה בהר, והתוכים שראו אותה מרחוק נכנסו למים להרטיב את נוצותיהם, ואז עפו והתיזו את המים. אמרו אלי השמיים: "למרות ששאפתנים אתם, איך יספיק הדבר ליצור עננים?" השיבו התוכים: "ידענו כי לא נוכל להצילם, אך מאז שרחקנו מן ההר הזה היטיבו החיות דרכיהן, והיו כולן לאחים ואחיות, וקשה היה לנו לצפות מהצד." האלים התרגשו, ולפיכך כיבו את האש.

שירה

"שירת התוכי" של מי חנג מהאן המאוחרת: ציפורי האיזורים המערביים לבדן, הן, הריהן בולטות במראיתן המופלאה. סגולת תמצית הזהב של גופן, הן, מכיל את זוהר סגולת האש. הכשרון בטבען ויכולו לדבר, הן, בינת ליבם תדע סיבה ותוצאה. ובכך: ישתעשעו בגבהים, ובמקום מפלט ינחו, במעוף לא יאבדו מבנה, ובדאותן יבררו העצים. בבהונות סגולות, מקור אדום, מעיל ירוק וצוואר טורקיז, מראם הדור ומלבלב, וייטיבו קולן בציוצים. אף כי הן מגזע בעלי הכנף, הן חוכמתם ניכרת ולבבותיהם אחרים, יופיים ישווה לציפורי הפניקס, ותהי להם סגולה בקהל הציפורים.

"שירת התוכי" של צ'או ג'ה מיי: הציפור היפה מאיי החן, תתנשא מעל השאר כי שם מרשים לה עשתה, אך תחוש רוחות אביב ובכנפה תנפנף, בברחה מן הקור תתהווה הופעתה. ותיפול ברשתו הצפופה של נווד, תהרוס נוצות כנפיה עד כלו. בקשרים הכפולים גופה תלוי ברישול, זוגתה בדד נוהה ולבדה תשוב ביעף. האם על גופה שלה תרחם? חמלתה על הגוזלים שעוד לא פרשו כנף⁸. יפורק גופה בגזר דין הבישול, ובמי תקוות תשועתה יוטלו? מסוחררת תקבל עמקי מוסר, לזוהר איש המעלה תכסף. הקובל קלילות גופו ונותן עליה כובד, לחשוש מן הפגמים הניבעים בתוך רוב טוב ישאף. ליבו יתן תמיד ברסן של הרהורי החרדה. אם בשלווה ישכון הריהו כביד הסכנה נרדף. יללתו לעד בגמול החסדים, נכסף לבוא הסוף וכוחותיו לא יאזלו.

"שירת התוכי הלבן" של לין ינג'ה מסונג: משרה רמה יש לי ונישאת היא מאדם. אקדים ואחוש לראות במיסתורין. תוכי לבן הרי נמצא הוא שם. כסותו לבנה ומדרכיו שחורים, טבעו נעים ודבריו נכוחים, הרחק במקום שלשונו זרה, משתעשע הוא בשמיים באשר ממשלתם. לקהל האבירים הריהו עמית, והראויים יפליאו תבנית שירתם. זוהי שירתם: יפיץ הצוים למחוזות הפשטות, את כס קצה הצפון יירש לידו. מדרכיו מראם שחור אך בהם יתנקה, מזגו כבר מטופח אך נעים עודו. לפניקס רב הטקס ידחה כל דמיון, ועל רפיון עדת מסך השחר ירטון⁹.

"שירת התוכי האדום" של ש'יה ג'ואנג מסונג: כי טבעו הנבון בהרמוניה מזהיר, יבין מעצמו מהלכי הרקיע. את מבטא המדינה בישובי ספר יבחן, ולצליל הנכון של נפות נידחות יגיע. וכן, ענן נע בפסגות עבי האודם, מושלך הברד

7 ייתכן שישנה טעות בסימן והשם צריך להיות 周宣 (המלך) ש'יאן מג'ואו. בכל מקרה, לא נראה שהספר שרד לימינו.
8 המשפט הזה הוא וריאציה ברורה על משפט מתוך חלק של "שירת התוכי" של מי חנג שלא מצוטט כאן.
9 רק המשפט האחרון מן השיר המוצג כאן מופיע גם בציטוט של אותו שיר ב"אוסף הספרות" מגילה 91, בערך "תוכים", וגם הוא עם שגיאה בסימן ("מסך השחר" כאן נכתב שם "שחפי השחר"). נראה כי באחד המקורות, ואולי אף בשניהם, נערך השיר.

ושלגים נושרים. הרחק מיבשה דואה פסיון בשלל צבע. כמעוף הגבהים אשר לברבורים. יקפוץ ביערות ויעוף בפסגות, מרהיב כברק מציף שערי הערפל. בזירת היאספו ילון בגנים, מנצנץ כאפרסק ענוג אשר בכסות על ג'ייד הגן נופל. ויגיע עדי צ'י טהור וגדה נקיה¹⁰, תחת הערפל הצוקים שוקעים. דמות הירח זוהרת במים הצלולים, העננים כותבים את השתקפותה ביערות הירוקים".

שירים

"שירי התוכי המזמר" של לִי יִפֵּן: מזכר כחץ שלוח ועמוק מיני ים, ברשת נלכד ויצאו הררי הררים. עם אסיף כנפיים יגולפו סורגי הכלוב, במחשבה נפרשת לקצה העננים המוארים. פסקו קולות החברים היקרים עם בוקר, בדד הלילות מוצללים וקרים. ייוחדו בתהילה הרהוטים בדיבור, שבהושיטם עזרה זכרונות צ'אנגְאָן מעוררים.¹²

10 גם שיר זה מופיע בערך "תוכים" ב"אוסף הספרות" מגילה 91, שם במקום "גדה נקיה" מופיע "גוף נקי", שהיא כנראה הגרסה הנכונה.

11 בגרסה ב"אוסף הספרות" ניתן לראות מדוע אין כאן חרוז של ממש: חסרה השורה האחרונה של השיר.

12 השיר כולו רצוף סימנים וביטויים המרמזים להתפטרות וגלות מן החצר הקיסרית.